

## **STANOWISKO ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH w związku z Narodowym Spisem Powszechnym**

Jako organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje, grupy nieformalne) działające w obszarze praw człowieka, w szczególności na rzecz praw osób LGBTQIAP, z niepokojem przyjmujemy odpowiedź Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na nasz apel związany z dostrzeżonymi nieprawidłowościami w formularzu Spisu Powszechnego, w zakresie w jakim narusza prawa człowieka osób transpłciowych i niebinarnych. Jednocześnie z satysfakcją odnotowujemy, że statystyka publiczna uzna za zgodny z prawdą rzeczywisty stan cywilny osób tej samej płci, które zawarły związek małżeński za granicą.

Pismem z dnia 8 kwietnia zwróciliśmy\_łyśmy się do Prezesa GUS z prośbą o:

- dokonanie takich zmian w formularzu Spisu aby osoby transpłciowe przed uzgodnieniem prawnym płci oraz osoby niebinarne mogły wypełnić Spis bez naruszania własnych dóbr osobistych, przy umożliwieniu im zaznaczenia swojej płci rzeczywistej, a więc zgodnej z ich tożsamością,
- dokonanie wykładni prawidłowego postępowania par jednej płci metrykalnej, które zawarły związek małżeński za granicą w zakresie odpowiedzi na pytanie o ich stan cywilny.

W piśmie wskazaliśmy\_łyśmy, że obecny kształt formularza narusza dobra osobiste i prawa człowieka osób transpłciowych przed uzgodnieniem płci oraz osób niebinarnych. Naraża również obywateli i obywatelki, którzy\_re pozostają w małżeństwach zawartych z osobami tej samej płci metrykalnej, na odpowiedzialność karną w przypadku odpowiedzi na pytanie o ich stan cywilny. Ustawa przewiduje bowiem karalność przekazywania danych niezgodnych ze stanem faktycznym, a w sytuacji tych par trudno jednoznacznie określić jakiego stanu cywilnego są.

W sprawie naruszającego prawa człowieka formularza spisu u Prezesa GUS interweniował także Rzecznik Praw Obywatelskich, wskazując, że opisywane problemy skutkują wykluczeniem ze spisu powszechnego określonych osób, jak również mogą prowadzić do pozyskiwania nieadekwatnych do sytuacji tych osób danych.

Mimo to, Prezes GUS nie zdecydował się na odpowiednie dostosowanie formularza spisu, nie udzielając jednak satysfakcjonującego wyjaśnienia odmowy. W odpowiedzi na nasze pismo wskazał, że zgodnie z ustawą o Narodowym Spisie Powszechnym spis jest przeprowadzany według stanu na dzień 31 marca 2021 r., godz. 24.00, co oznacza, że wszystkie przekazywane przez respondentów dane, w tym nr PESEL, płeć, imię oraz stan cywilny – są określane na ten konkretny dzień oraz według stanu obowiązującego w tym dniu. Podkreślił także, że *w celu ujednoczenia przekazywanych danych przewiduje się dwie możliwe opcje identyfikacji płci: „mężczyzna”/”kobieta” i nie dopuszcza się danych nieustalonych [a] w ramach NSP 2021 nie jest przeprowadzane badanie dotyczące tożsamości płciowej.* Powyższe nie wyjaśnia jednak w żaden sposób dlaczego osoby transpłciowe, w tym niebinarne, nie mają możliwości oznaczenia w ramach spisu swojej płci rzeczywistej.

Jednocześnie Prezes GUS wskazał, że pomimo braku uregulowania w polskim prawie jednopłciowych związków małżeńskich, w formularzu spisowym osoby tej samej płci,

które zawarły związek za granicą mają możliwość zaznaczenia odpowiedzi „żonaty/zamężna”, która będzie uznana przez statystykę publiczną za zgodną z prawdą. W piśmie wskazano wprost, że *udzielenie takiej odpowiedzi przez ww. osoby nie może być podstawą do pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej na art. 56 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej.*

Biorąc pod uwagę powyższe:

- podtrzymujemy stanowisko, że obecny formularz spisu jest sprzeczny z prawami człowieka, wyklucza część społeczności LGBTIQ ze spisu “powszechnego” i doprowadzi do uzyskania w wyniku spisu nieadekwatnych danych.
- Każda osoba powinna mieć możliwość wypełnienia formularza spisu w zgodzie ze swoją tożsamością i rzeczywistą płcią, a uniemożliwienie tego przez państwo stanowi naruszenie dóbr osobistych, co może stanowić podstawę do dochodzenia ich ochrony na drodze prawnej.
- W związku z odpowiedzialnością karną grożącą za odmowę udziału w spisie i podanie nieprawdziwych danych, a także odpowiedzialnością wykroczeniową za wypełnienie spisu po terminie, informujemy, że nasze organizacje dołożą wszelkich starań aby udzielić niezbędnej pomocy prawnej wszystkim osobom, które będą jej potrzebować.
- Pary tej samej płci, które zawarły związek małżeński za granicą mogą, zgodnie z wykładnią Prezesa GUS, oznaczyć swój stan cywilny jako zamężny\_a/żonaty\_a, bez obaw o odpowiedzialność karną za podanie nieprawdziwych danych.

Jeśli jesteś osobą transpłciową przed uzgodnieniem płci lub niebinarną i potrzebujesz więcej informacji o twojej sytuacji prawnej, napisz do nas po szczegółową poradę prawną.

#### **Kontakt ogólnopolski:**

Grupa Prawna Kampanii Przeciw Homofobii - [prawo@kph.org.pl](mailto:prawo@kph.org.pl)

Grupa Prawna Stowarzyszenia Miłość Nie Wyklucza - [prawo@mnw.org.pl](mailto:prawo@mnw.org.pl)

Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego - [maszprawo@ptpa.org.pl](mailto:maszprawo@ptpa.org.pl)

#### **Kontakty lokalne:**

##### **Częstochowa:**

Tęczowa Częstochowa - [marszrownosciczestochowa@gmail.com](mailto:marszrownosciczestochowa@gmail.com)

##### **Gdańsk:**

Stowarzyszenie Na Rzecz Osób LGBT Tolerado - [tolerado@tolerado.org](mailto:tolerado@tolerado.org).

##### **Łódź:**

Fabryka Równości - [poczta@rownasie.pl](mailto:poczta@rownasie.pl)

##### **Kraków:**

Federacja Znaki Równości - [kontakt@znakirownosci.pl](mailto:kontakt@znakirownosci.pl)

**Olsztyn:**

Olsztyński Marsz Równości - [olsztynskimarszrownosci@gmail.com](mailto:olsztynskimarszrownosci@gmail.com)

**Opole:**

Tęczowe Opole - [natidyla@wp.pl](mailto:natidyla@wp.pl)

**Szczecin:**

Lambda Szczecin - [press@lambda.szczecin.pl](mailto:press@lambda.szczecin.pl)

**Tarnów:**

Tęczowy Tarnów - [tarnowteczowy@gmail.com](mailto:tarnowteczowy@gmail.com)

**Toruń:**

Stowarzyszenie Na Rzecz Lesbijek, Gejów, Osób Biseksualnych, Osób Transpłciowych Oraz Osób Queer „Pracownia Różnorodności” [pracowniaroznorodnosc@gmail.com](mailto:pracowniaroznorodnosc@gmail.com)

**Wrocław:**

Kultura Równości: [kontakt@kulturarownosci.org](mailto:kontakt@kulturarownosci.org)

**Zielona Góra:**

Stowarzyszenie Instytut Równości - [kontakt@instytutrownosci.pl](mailto:kontakt@instytutrownosci.pl)

Lista organizacji podpisanych pod oświadczeniem:

1. *Atlas Nienawiści*
2. *Federacja Znaki Równości*
3. *Fundacja Akceptacja*
4. *Fundacja Replika*
5. *Fundacja Równość.org.pl*
6. *Fundacja Trans-Fuzja*
7. *Fundacja Tęczowe Rodziny*
8. *Fundacja Warto Być Równym Nad Wartą*
9. *Fundacja Wiara i Tęcza*
10. *Fundacja Wolontariat Równości*
11. *Fundusz Solidarnościowy im. Milo Mazurkiewicz*
12. *Grupa Nieustającej Pomocy*
13. *Helsińska Fundacja Praw Człowieka*
14. *Kampania Przeciw Homofobii*
15. *Koło Osób LGBT+ przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie*
16. *Kultura Równości*
17. *Lobby LGBTQ*

18. *Marsz Równości w Gnieźnie*
19. *Marsz Równości w Koszalinie*
20. *Marsz Równości w Rzeszowie*
21. *Marsz Tolerancji w Koninie*
22. *Olsztyński Marsz Równości*
23. *Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego*
24. *Stowarzyszenie Fabryka Równości*
25. *Stowarzyszenie Grupa Stonewall*
26. *Stowarzyszenie Instytut Równości*
27. *Stowarzyszenie Lambda Szczecin*
28. *Stowarzyszenie Lambda Warszawa*
29. *Stowarzyszenie Marsz Równości w Lublinie*
30. *Stowarzyszenie Miłość Nie Wyklucza*
31. *Stowarzyszenie My, Rodzice*
32. *Stowarzyszenie Na Rzecz Lesbijek, Gejów, Osób Biseksualnych, Osób Transpłciowych Oraz Osób Queer „Pracownia Różnorodności”*
33. *Stowarzyszenie Na Rzecz Osób LGBT Tolerado*
34. *Stowarzyszenie Prowincja Równości*
35. *Stowarzyszenie Tęczowe Opole*
36. *Stowarzyszenie Tęczówka*
37. *Stowarzyszenie Queerowy Maj*
38. *Tęczowa Częstochowa*
39. *Tęczowy Białystok*
40. *Tęczowy Tarnów*
41. *Uczelniana Organizacja Studencka Queer UW*